

- Een ja-nee-vraag ('Heb je je handen gewassen?') lokt meestal minder uitgebreide antwoorden uit maar kan wel helpen om een dialoog op te bouwen en gaande te houden.
- Een vraagwoordvraag (waarom, hoe, waar, wat, wie) vraagt naar welbepaalde informatie. Sommige zijn vrij open en laten heel uitgebreide en verschillende antwoorden toe ('Wat heb je allemaal gezien toen je naar school kwam?'), andere zijn meer gesloten en laten maar een beperkt aantal antwoorden toe ('Wat is dit?').
- Vragen naar eigen meningen, eigen ervaringen, eigen ideeën van de kleuter wekken vaak meer betrokkenheid op dan vragen naar feiten die zich buiten de kleuter afspelen.
- Redeneervragen ('Hoe komt het dat...?' 'Wat zou er gebeuren als...?') dagen de kleuter uit om verbanden te leggen tussen verschillende ervaringen.

□ **Inspelen op taaluitingen van kleuters**

Als kleuters spontaan iets zeggen of als ze antwoorden op een vraag, is het van groot belang om daar positief op te reageren. Reageren op een uiting van een kleuter kan op zeer verschillende manieren:

a. *Terugkaatsen ('recast' in het Engels)*

Kleuter: Been gebreekt!

Juf: Oei oei! Dat popje heeft haar beentje gebroken!

De juf reageert op een onvolledige of foutieve uiting van de kleuter door de rijkere verwoording in haar antwoord te integreren. Uit onderzoek blijkt dat terugkaatsingen bijzonder voedend zijn voor de taalverwerving van het kind. Heel vaak kan een leidster in haar reactie verwoorden wat de kleuter *wilde* maar nog niet *kon* verwoorden. De kleuter krijgt zo de rijke verwoording aangeboden van haar eigen talige intentie.

b. *Uitbreiden*

Kleuter: Ik moet naar dokter!

Juf: En waarom moet je naar de dokter? Waar heb je pijn?

De juf reageert op een uiting van de kleuter door een bijkomende vraag te stellen of door er zelf over uit te weiden. Uitbreidingen hebben het voordeel dat ze een nieuwe spreekkans bieden aan het kind en geven tegelijkertijd aan dat de luisteraar erg geïnteresseerd is in wat het kind heeft te vertellen.

c. *Vragen ter bevestiging*

Kleuter: Beeboo!

Juf: Is je beer boos?

De juf herhaalt de uiting op een vraagtoon als ze merkt dat de kleuter de uiting niet begrijpt of probeert op die manier de intentie van de kleuter te achterhalen.

d. *Uitdagen*

Kleuter: Kijk, frietjes!

Juf: Bwaa, frietjes, zo vies, gooi die maar vlug in de vuilbak!

De juf speelt in op de uiting door op een speelse manier een onverwachte reactie te geven om op die manier de kleuter 'uit de tent te lokken' en hem uit te dagen om te verwoorden waarom die reactie gek of vreemd is.

e. *Doorvragen*

Goede gesprekken met kleuters opzetten is vaak een kwestie van op een slimme manier door te vragen. Dat kan bijvoorbeeld door het antwoord van de kleuter op te volgen met vragen die naar meer details of nieuwe aspecten vragen:

Juf Jitse, wat heb je getekend?

J Choco

Juf Hmm, en wie is die choco dan aan het opeten?

J Ikke

Juf Huh? Dat is vreemd. Dat ventje dat de choco opeet heeft een baard...

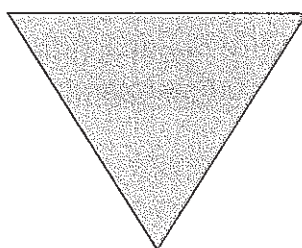
J Ikke, ikke... baard

Juf Ah ben je dan verkleed? Heb je een baard opgeplakt? Zoals met carnaval?

J Ja ja

Doorvragen is ook handig als de kleuter op de eerste vraag niet meteen een antwoord kan, of wil, geven. Zo kan de leidster starten met een open vraag, maar als die voor de kleuter te moeilijk (of te open) is, kan ze met meer gesloten vragen proberen om de kleuter te stimuleren, en te ondersteunen bij het geven van antwoorden.

Open vragen

Gesloten vragen

Video-opnames van kringgesprekken in de kleuterklas tonen aan dat leidsters vaak te weinig doorvragen. Daardoor blijven de spreekkansen voor de kleuters vrij beperkt en wordt het gesprek ook minder interessant:

Juf: En wat heb jij gisteren gedaan, Jasmina?

Jas: Gespeeld, met eh... van... Gabriëlle. Die die pop... op had. En met ze mamma van de supermarkt.

Juf: Wat leuk. En jij Joris... wat heb jij gedaan?

Joris: Kijken van die beesten.

Juf: Ben je naar de dierentuin geweest?

Joris: Ja, met tante Elsje.

Juf: Zo... en wie kan er nog meer vertellen wat ie gedaan heeft? (vingers gaan omhoog)¹⁹

Door beter door te vragen of door het thema van het kringgesprek beter af te bakenen en diepgaander te behandelen, kan er een rijker gesprek ontstaan waarbij de kinderen sterker worden uitgedaagd om hun gevoelens te verwoorden, een relaas te geven van wat ze gedaan hebben en hun kennis van de wereld onder woorden te brengen. Dan ontstaat een kringgesprek waarbij er veel rijker aan allerlei ontwikkelingsdoelen (zie hoofdstuk 2) kan worden gewerkt.

□ Reageren op fouten

Taalverwerving is een geleidelijk proces. Kleuters kunnen niet alle finesses van een taal meteen verwerven, daarvoor is taal veel te complex. Ze breiden geleidelijk aan hun woordenschat uit en verwerven gaandeweg meer (onbewust) inzicht in de grammatica van de taal. In het Nederlands zullen kleuters slechts geleidelijk de volgorde van de woorden in zinnen, de vervoeging van de werkwoorden, de lidwoorden en al die andere regels en vormaspecten verwerven. Als ze bepaalde patronen ontdekken (bijvoorbeeld “kloppen – klopte – geklopt”), past hun brein soms spontaan dat patroon in te veel gevallen toe (“spreken – spreekte – spreekt”) en is er weer wat tijd nodig vooraleer de uitzonderingen op dat patroon zijn verworven. Anderstalige kinderen volgen dezelfde verwervingsroute als Nederlandstalige kinderen. Ze vertonen dezelfde ontwikkelingskenmerken (maar uiteraard soms op een latere leeftijd) als Nederlandstalige kinderen.

Heel wat taalwetenschappers vinden het niet gepast dat er over ‘fouten’ bij jonge kinderen wordt gesproken; het gaat eerder over ontwikkelingskenmerken. Een kleuter die “spreekte” zegt, geeft blijk van een ontdekking: zijn brein heeft ontdekt dat er een systeem bestaat in de manier waarop sommige woorden (die de kinderen later ‘werkwoorden’ zullen noemen) naar het verleden verwijzen.

Het expliciet verbeteren van fouten tegen de grammatica van het Standaardnederlands (“Nee, het is niet spreekte, het is sprak.”) heeft bij kleuters zeer weinig effect. Kleuters hebben niet altijd door waarop de verbetering slaat, zijn ook veel meer bezig met de betekenis van taal dan met de vorm, en bovendien is hun brein is er nog niet aan toe om expliciete informatie over de grammatica van een taal netjes op te slaan en op het gepaste moment weer boven te halen. De geleidelijke, natuurlijke taalverwerving die kinderen opbouwen vanuit mondelinge gesprekken neemt altijd weer de bovenhand. Het is daarom meer aangewezen om kleuters in natuurlijke gesprekken te voeden met rijk en correct taalaanbod, eerder dan hen expliciet op hun vormfouten te wijzen.

19. Dit voorbeeld komt uit Verhallen & Walst (2001).

